

การแปรทางระนาดเอกจากทำนองหลัก (ลูกฆ้อง)

เชาว์ การวิชา¹

ชัชชัย พวกดี²

เชวงศักดิ์ เขียวเงิน³

สุธีรัชสิน จันทรแย้มธรา⁴

บทคัดย่อ

บทความวิชาการ เรื่อง การแปรทางระนาดเอกจากทำนองหลักฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นแนวทางการแปรทางระนาดเอกจากทำนองหลัก (ลูกฆ้อง) ขั้นต้นสำหรับผู้เรียนระนาดเอก โดยการนำทำนองหลักที่พบบ่อยครั้งในบทเพลงทางพื้นมาแปรทำนองเป็นทางระนาดเอก โดยดำเนินทำนองในลักษณะ “เก็บ” ซึ่งมีหลักในการแปรทำนองและเป็นพื้นฐานที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาหรือเป็นแนวทางในการแปรทำนองเบื้องต้น ทั้งนี้ได้ยกตัวอย่างการแปรทางระนาดเอกจากทำนองหลักหรือทำนองลูกฆ้องเพื่อจะเป็นประโยชน์ในการแปรทางระนาดเอกสำหรับผู้เรียนระนาดเอกต่อไป

คำสำคัญ: ระนาดเอก, ลูกฆ้อง, ทำนองเพลง

---

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

⁴ อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

Abstract

The paper titled ‘The Elaborating from Principal Melody for *ranat ek* Performance’ aims to provide *Ranat ek* beginners with introductory guidelines for elaborating *Ranat ek* performance from the principal melody (*luk khong*). It presents methods of modification of principal melodic patterns commonly found in traditional Thai musical compositions into *Ranat ek* melodic realizations. The melodic elaboration is performed following the *kep* style, a fundamental technique of melodic variation in Thai classical music. The principles discussed serve as a foundation for further study and as basic guidelines for beginners in melodic elaboration. Examples of *Ranat ek* elaborations derived from the principal melody (*luk khong*) are provided to demonstrate practical applications and to support learners in developing their skills in *Ranat ek* performance and melodic variation.

Keywords: Ranat Ek, Luk Khong, Melody

บทนำ

การแปรทางระนาดเอกจากทำนองหลัก หรือที่เรียกว่า “ลูกซ่อง” นั้น โดยส่วนใหญ่จะแปรจากประเภทเพลงทางพื้นเป็นหลักไม่นิยมแปรจากประเภทเพลงทางกรอหรือเพลงบังคับทางเนื่องจากเพลงทางพื้นจะมีทำนองเพลงที่ดำเนินทำนองไปเรื่อย ๆ ไม่ใช่เสียงยาว (กรอ) ซึ่งเหมาะกับการแปรทางของระนาดเอกที่จะต้องดำเนินทำนองถี่ๆ อย่างสม่ำเสมอ หรือที่เรียกการบรรเลงลักษณะนี้ว่าการบรรเลง “เก็บ” เป็นการเก็บรายละเอียดของทำนองด้วยลูกตกที่ถี่และกระชับขึ้นมักใช้เทคนิคการรวบผสมผสานกับการตีเก็บตัวโน้ตอย่างวิจิตร

พิสดาร เพิ่มลีลาความซับซ้อนและอวดทักษะฝีมือของผู้บรรเลงให้ชัดเจนยิ่งขึ้น (กิตติพงษ์ พันธคง และคณะ : ๒๕๖๕)

ทำนองเพลง (Melody) โครงสร้างของระดับเสียง จังหวะ และ ทิศทาง การเคลื่อนที่ของทำนอง และการแบ่งวรรคตอนแบ่งสัดส่วนการวิเคราะห์เป็นประโยคเพลงและวรรคเพลง โดยทั่วไปแบ่งเป็นวรรคละ ๔ ห้อง เพลง หรือใช้ฆ้องวงใหญ่เป็นเครื่องดนตรีหลักในการแกะและวิเคราะห์ทำนอง (มานพ วิสุทธิแพทย์ : ๒๕๕๖)

ในการแปรทางนั้นทางจะไพเราะน่าฟังเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับผู้บรรเลงว่า มีประสบการณ์ ความเข้าใจหรือการได้ศึกษาเล่าเรียนในเรื่องของทางกลอนมากน้อยเพียงใด

การดำเนินทำนองของเครื่องดนตรี หรือ ทางร้อง ที่แตกต่างไปจากเนื้อร้องแต่ยังคงยึดลูกตกของแต่ละวรรคเป็นสำคัญ ซึ่งมีทั้งการแต่งทำนองเตรียมไว้ล่วงหน้าหรือบรรเลงตามที่มีผู้ทำไว้แล้ว และการแปรโดยฉับพลันในขณะที่กำลังบรรเลงอยู่ ซึ่งการแปรโดยฉับพลันในขณะที่กำลังบรรเลงนั้นถือว่าผู้บรรเลงเป็นผู้มีความ สามารถและปฏิกิริยาดี (สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ-ดุริยางค์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน : ๒๕๔๕)

บุษกร สำโรงทอง (๒๕๓๙) ได้อธิบายไว้ในหนังสือการดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีประเภทตีว่า หลักการดำเนินทำนองของระนาดเอกหรือทางระนาดเอกนั้น จำเป็นต้องอาศัยหลักการและขั้นตอนต่างๆ ซึ่งวิธีการดำเนินทำนองจะได้ผลตรงวัตถุประสงค์ของเพลง ซึ่งสามารถแบ่งเป็นหลักวิธีได้ ๗ ประการดังนี้

๑. ต้องรักษาเสียงตก (ลูกตก) ในทำนองหลักไว้

การประคองทำนองสำหรับเครื่องดนตรีต่าง ๆ จะยึดเอาทำนองหลักเป็นหลักในการคิด ในท่วงทำนองหลักนั้นมีเสียงของทำนองเป็นโครงสร้างสำคัญที่สุดซึ่งผู้บรรเลงแต่ละเครื่องมือต้องบรรเลงร่วมกันตามกรอบของทำนองที่เรียกว่า เสียงตก หรือ ลูกตก (เสียงสำคัญของทำนองเพลงที่แสดงการจบของแต่ละวรรคเพลง ซึ่งจะอยู่ที่เสียงสุดท้ายของวรรคเพลง) ดังตัวอย่าง

ทำนองหลัก (ลูกซ้อย)

- รี้ - ท	- ล - ซ	ซซ - ล	ลล - ท

เสียงลูกตกของวรรณคือ เสียง ที่ ในท้ายห้องที่ ๔

ทำนองแปร

รี้มรี้ท	รี้ทลซ	พมรม	พซลท

ลูกตกของทำนองแปรต้องตกเสียง ที่ ในท้ายห้องที่ ๔ เช่นเดียวกัน

๒. ต้องดำเนินทำนองให้กลมกลืนกับทำนองหลัก

ในการดำเนินทำนองของระนาดเอกนั้น ประการสำคัญที่สุดประการหนึ่งคือต้องสร้างความกลมกลืนทั้งระหว่างทำนองที่ตกแต่งแล้วกับทำนองหลักและทำนองของเครื่องดนตรีชิ้นอื่นๆในวงทิศทางของเสียงในทำนองหลักก็เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บรรเลงต้องสังเกตเพื่อที่จะได้เลือกสรรทำนองตกแต่งให้มีทิศทางของเสียงไปในทางเดียวกัน เช่น ทิศทางในทำนองหลักมีลักษณะเรียงจากต่ำไปสูงการดำเนินทำนองของระนาดก็ต้องดำเนินไปในทิศทางจากต่ำไปสูงเช่นกันบางกรณีอาจพบทำนองบรรเลงของระนาดเอกมีทิศทางของเสียงสวนทางกับทิศทางของทำนองหลักแต่มีความไพเราะและกลมกลืนกัน และในกรณีนี้เป็นวิธีการดำเนินทำนองในขั้นสูงขึ้นเพราะมีตัวแปรอื่นเป็นปัจจัยเพิ่มขึ้นมาอาจเป็นเรื่องของเสียงของเครื่องดนตรีที่มีข้อจำกัดหรือท่วงทำนองบางทำนองที่พิเศษออกไป ซึ่งผู้บรรเลงต้องมีความชำนาญในการคิดทำนองเป็นอย่างดี ดังตัวอย่าง

ทำนองหลัก (ลูกซ้อย)

- ล - ซ	ซซ - ล	ลล - คี	คคี - รี้

ทำนองแปร

ซลซซ	ลคัลล	คคีคคี	รี้มรี้

๓. ต้องดำเนินทำนองให้มีสัมผัส

ทำนองเพลงไทยนั้นเปรียบได้กับบทหรือกรองของภาษาไทย ซึ่ง

บทร้อยกรองที่ดีจะต้องมีความสละสลวยและต้องมีสัมผัสนอกสัมผัสในสร้างความไพเราะให้เกิดขึ้น และในการสร้างความน่าฟังให้เกิดขึ้นกับท่วงทำนองเพลงนั้น จำเป็นที่จะต้องใช้ความพิถีพิถันในการเลือกใช้ท่วงทำนองให้สัมผัสและมีความสัมพันธ์กัน ดังตัวอย่าง

ทำนองหลัก (ลูกฆ้อง)

- ล - ช	ชช - ล	ลล - คิ	คิ - ริ

ทำนองแปร

ลชมช	รมชล	ริคิลคิ	ชลคิ

๔. ต้องดำเนินทำนองให้เหมาะสมกับเพลง

การดำเนินทำนองนั้นต้องคำนึงถึงลักษณะของเพลง และต้องมีความเข้าใจโดยถ่องแท้เพราะเพลงแต่ละประเภท เช่น เพลงทางพื้น เพลงทางกรอ เพลงหน้าพาทย์ มีลักษณะของทำนองเพลงที่แตกต่างกัน ผู้บรรเลงจึงต้องมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้วิธีดำเนินทำนองให้สอดคล้องกับบทเพลงนั้นๆ ซึ่งจะต้องใช้เวลาในการศึกษาพร้อมกับต้องผ่านกระบวนการฝึกตามขั้นตอน ดังตัวอย่าง

ทำนองหลัก (ลูกฆ้อง) เพลงหน้าพาทย์

- - - ล	- - - ช	- ลชร	- ช - ล

ทำนองแปร

ชลชช	ลคิลล	คิริคิ	ริมิริ

ทำนองแปรระนาดเอกควรจะบรรเลงในลักษณะเด่นเพื่อให้เหมาะสมกับประเภทของเพลงและลูกฆ้องบังคับ

๕. หลีกเลี่ยงการดำเนินทำนองซ้ำๆ กัน

ลักษณะของเพลงไทยนั้น ส่วนใหญ่จะต้องบรรเลงซ้ำสองเที่ยวในแต่ละท่อน หรือ ท่วงทำนองบางทำนองจะพบอยู่ในเพลงเดียวกันหลายครั้ง ดังนั้นในการดำเนินทำนอง ผู้บรรเลงต้องพยายามคิดหาหนทางในการบรรเลงให้หลีกเลี่ยงการซ้ำไปซ้ำมาของทำนองหลัก ทั้งนี้ต้องอาศัยความชำนาญและประสบการณ์ของผู้บรรเลงมากพอสมควร ดังตัวอย่าง

ทำนองหลัก (ลูกซึ้ง)

- ล - ซ	ซซ - ล	ลล - ดั	ดัด - รั

ทำนองแปรเที่ยวที่ ๑

ซลซซ	ลดัลล	ดรัดัด	รัมรัรั

ทำนองแปรเที่ยวที่ ๒

ลซมซ	รมซล	รัดัลล	ซลดรั

๖. ต้องมีท่วงทีในการดำเนินทำนอง

ท่วงที ในที่นี้หมายถึง ท่วงทำนองเพลง เช่น ท่วงทีของทำนองเพลง ในการขึ้นต้นเพลงและลงท้ายของเพลงในแต่ละประโยค แต่ละท่อน การดำเนินทำนองต้องมีท่วงทีที่น่าฟัง มีลีลา โดยการเรียบเรียงให้เหมาะสมกับบทเพลงนั้นๆ เป็นการเพิ่มอรรถรสให้กับบทเพลงให้ไพเราะยิ่งขึ้น การขึ้นต้นหรือลงท้ายมีความสำคัญตรงกับสำนวนโบราณว่า “จะไปให้ลา จะมาให้ไหว” ดังตัวอย่าง

ทำนองหลัก (ลูกซึ้ง) วรรคขึ้นต้นเพลง

ทำนองหลัก (ลูกซึ้ง)

- ล - ซ	ซซ - ล	ลล - ดั	ดัด - ล

ทำนองแปร

ซลซซ	ลดัลล	ดรัดัด	ลดัลล

ทำนองหลัก (ลูกซึ้ง) วรรคลงท้ายเพลง

- ล - ซ	ซซ - ล	ลล - ดั	ดัด - รั

ทำนองแปร

ซลซซ	ลดัลล	ดรัดัด	รัมรัรั

๗. เลือกดำเนินทำนองให้เหมาะแก่กำลังของตน

การดำเนินทำนองควรเลือกทำนองที่มีความเหมาะสมกับกำลังและความถนัดของตน โดยเฉพาะในเพลงที่มีแนวการบรรเลงสูง (เร็ว) และมีความยาว กรณีนี้ผู้บรรเลงต้องประคองกำลังของตนเพื่อบรรเลงให้จบเพลงโดย

เรียบร้อย หากผู้บรรเลงไม่เคยฝึกทักษะในการบรรเลงตามทำนองที่ถนัดและฝึนบรรเลงทำนองที่ต้องใช้กำลังมาก จะเกิดเหตุการณ์ที่เรียกว่า “ตีรั่ว” (สองมือลงไม่พร้อมกัน) หรือ “ตีตาย” (ตีไม่ทันทำนอง) ซึ่งสำหรับนักดนตรีไทยแล้วถือว่าเสียหายมาก เป็นการบรรเลงที่บกพร่อง

ขั้นตอนการฝึกปฏิบัติการดำเนินทำนอง โดยแยกเป็นลำดับขั้นดังนี้

๑. ทำความเข้าใจทำนองหลัก
๒. สังเกตทิศทางของทำนองหลัก
๓. การฝึกปฏิบัติการตกแต่งทำนองหลัก

ทำนองแปร เป็นองค์ประกอบสำคัญของระนาดเอก ซึ่งจะแปรทำนองมาจากทำนองหลักของเพลง คือ ลูกฆ้อง โดยเฉพาะลูกฆ้องประเภทพื้นทำนองแปรส่วนใหญ่จะบรรเลงในลักษณะที่เรียกว่าเก็บ หรือ เรียกทางพื้น การแปรทางระนาดเอกนั้นต้องอาศัยประสบการณ์ในการบรรเลงและต้องเข้าใจกลอนระนาดที่ใช้กับทำนองลูกฆ้องแต่ละทำนอง การแปรทำนองเป็นทางเก็บนั้นบรรเลงโดยติดต่อกันไปเรื่อย โดยมีโน้ต ๔ ตัวใน ๑ จังหวะเคาะ หรือ ๑ ห้องเพลง

ในการแปรทางระนาดเอกจากทำนองลูกฆ้องนั้น จะต้องให้ทางระนาดมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันกับทำนองหลัก ลูกตกในแต่ละวรรคจะต้องลงกันและต้องอยู่ในบันไดเสียงหรือกลุ่มเสียงเดียวกัน ฟังแล้วไม่ขัด โดยเฉพาะสิ่งสำคัญของผู้ที่แปรทาง คือ ต้องเรียนทำนองหลักหรือทำนองลูกฆ้องเสียก่อน จากนั้นจึงจะใช้ความสามารถ ความชำนาญ ที่ได้ฝึกฝน รวมทั้งปฏิพาน ไหวพริบ หรือแม้กระทั่งการสร้างทางขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับทำนองลูกฆ้องนั้นๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับขีดความสามารถและประสบการณ์ของผู้บรรเลง

การแปรทำนอง คือ การดำเนินทำนองเพลง และการดำเนินทำนองต้องมีการตกแต่งทำนองให้มีความสละสลวย ไพเราะ โดยที่ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้จนเกิดความชำนาญและเข้าใจ มีการฝึกฝนอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ

ผู้แปรทำนองต้องดำเนินทำนองและตกแต่งให้กลมกลืนกับทำนองหลักซึ่งต้องให้สอดคล้องกับลักษณะของเพลง เช่น เพลงทางพื้น เพลงทางกรอ การตกแต่งทำนองให้มีความหลากหลายโดยไม่ซ้ำกัน เช่น ทำนองหลัก ๑ ทำนอง หรือ ๑ บรรทัด หากต้องบรรเลง ๔ เที้ยว และไม่ให้เกิดความซ้ำซากของทำนอง ผู้บรรเลงต้องแปรทางหรือคิดทำนองขึ้นใหม่และดำเนินทำนองไม่ให้ซ้ำกันทั้ง ๔ เที้ยว ท่วงทำนองอาจมีความแตกต่างกันไปแต่ต้องเหมาะสมกับทำนองหลักและลักษณะของเพลง

ทำนองแปรระนาดเอกโดยยึดทำนองหลัก (ลูกฆ้อง)

ตัวอย่างทำนองแปรระนาดเอก ๔ รูปแบบทำนอง โดยยึดทำนองลูกฆ้องเป็นหลัก

ทำนองหลักที่ ๑

- ม - ล	รร - ช	ชช - ล	ลล - ท

ทำนองแปรที่ ๑

พรมพ	ชมพช	ลพชล	ทชลท

ทำนองแปรที่ ๒

รรมรร	ชลชช	ลทลล	ทรทท

ทำนองแปรที่ ๓

พมรล	รมพช	พมรม	พชลท

ฟมรล	รมฟช	ลทลช	ฟมรท

ทำนองหลักที่ ๒

- รื - ท	- ล - ช	ชช - ล	ลล - ท

ทำนองแปรที่ ๑

รืมรืท	รืทลช	ฟมรม	ฟชลท

ทำนองแปรที่ ๒

รืมรืล	รืทลช	รมฟช	ฟชลท

ทำนองแปรที่ ๓

ฟมรล	รมฟช	ฟมรม	ฟชลท

ทำนองแปรที่ ๔

ฟรมฟ	ชมฟช	ลฟชล	ทชลท

ทำนองหลักที่ ๓

- มี่ริท	รืทลซ	- ร - ซ	- ซลท

ทำนองแปรที่ ๑

รืมิรืท	รืทลซ	ฟมรม	ฟซลท

ทำนองแปรที่ ๒

รืมิรืล	รืทลซ	รมฟซ	ฟซลท

ทำนองแปรที่ ๓

รมฟซ	ลมฟซ	ฟมรม	ฟซลท

ทำนองแปรที่ ๔

ฟรมฟ	ซมฟซ	ลฟซล	ทซลท

ทำนองหลักทั้ง ๓ ทำนองข้างต้น เป็นทำนองหลักที่มีความสัมพันธ์กัน และอยู่ในบันไดเสียงเดียวกัน มีลูกตกเดียวกัน สามารถใช้แทนกันได้ ทำนองแปรก็สามารถนำมาใช้กันร่วมกันหรือแทนกันได้เช่นกันขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของทำนองหลักก่อนหน้าและหลังของทำนองหลัก

ทำนองหลักที่ ๔

- ริ - มี่	- ริ - ท	ทท - ล	ลล - ช

ลทรมี่	ทริลท	ชลมฟ	ชทลช

ทำนองแปรที่ ๒

ริ่มริด้	ทลชร	มฟชล	ริ้ทลช

ทำนองแปรที่ ๓

มชรม	ชลทริ	ทลชม	ชทลช

ทำนองแปรที่ ๔

ริ่มริด้	ทลมฟ	ชลทล	ริ้ทลช

ทำนองหลักที่ ๕

- ร - ช	- ล - ท	- รื - ท	- ล - ช

รมฟช	ฟชลท	รืมืรืท	รืทลช

รมฟช	ฟชลท	ชลมฟ	ชทลช

ลทรม	รชลท	รืมืรืท	รืทลช

รมลช	ฟมรท	มรฟม	ชฟลช

ทำนองหลักที่ ๔ และ ๕ เป็นทำนองหลักที่เป็นคู่สัมพันธ์กัน (มีทำนองลูกตกเดียวกัน)

ทำนองหลักที่ ๖

- ม - ล	รร - ท	มม - ช	ชช - ล

ทำนองแปรที่ ๑

รมรร	มขมม	ชลชช	ลตลล

ทำนองแปรที่ ๒

รมรร	ลทรม	ชลชช	รมชล

ทำนองแปรที่ ๓

มรทร	ลทรม	ลขมช	รมชล

ทำนองแปรที่ ๔

ชลทร	ลทรม	ทรมช	รมชล

ทำนองหลักที่ ๗

- ล - ช	ชช - ล	ลล - ต	ตต - ร

ทำนองแปรที่ ๑

ชลชช	ลตลล	ดรรด	รรรร

ทำนองแปรที่ ๒

ชลชช	รมชล	ดริ์ดดิ	ชลดริ

ทำนองแปรที่ ๓

ลชมช	รมชล	ริ์ดดิ	ชลดริ

ทำนองแปรที่ ๔

ดรมช	รมชล	มชลดิ	ชลดริ

ทำนองหลักที่ ๖-๗ เป็นทำนองหลักเดียวกัน แตกต่างกันที่ระดับเสียง (บันไดเสียง) การแปรทำนองก็สามารถใช้รูปแบบเดียวกันได้ โดยการเปลี่ยนระดับเสียง

ทำนองหลักที่ ๘

- ท - ริ	- ท - ล	ลล - ช	ชช - ม

ทำนองแปรที่ ๑

ริ์ทดิ	ริ์ดทล	ริ์ทลช	ทลชม

ทำนองแปรที่ ๒

ชลทตํ	รํตํทล	ทตํรํตํ	ทลชม

ทำนองแปรที่ ๓

รํมํรํท	มํรํทล	รํทลช	ทลชม

ทำนองแปรที่ ๔

รํมํรํท	ลรํทล	ชทลช	มทลชม

ทำนองหลักที่ ๙

- มํ - ชํ	- มํ - รํ	รํรํ - ตํ	ตํตํ - ล

ทำนองแปรที่ ๑

ชรมฟ	ชฟมร	ชมรท	มรทล

ทำนองแปรที่ ๒

ชรมฟ	ชฟมร	มรดร	มฟชล

ทำนองแปรที่ ๓

ดัลชม	ลชมร	ชมรด	มรดล

ทำนองแปรที่ ๔

มัมรัม	รรัมร	ดัลล	ลลลล

ทำนองหลักที่ ๘-๙ เป็นทำนองหลักเดียวกัน แตกต่างกันที่ระดับเสียง (บันไดเสียง) การแปรทำนองสามารถใช้รูปแบบเดียวกันได้ หรือแปรทำนองรูปแบบอื่นๆ เท่าที่ขอบเขตของเสียงระนาดมี

ทำนองหลักที่ ๑๐

- ช - ล	- ท - รี่	- มี่ - รี่	- ท - ล

ทำนองแปรที่ ๑

รชลท	ดัมรัด	ชลทด	รัดทล

ทำนองแปรที่ ๒

ทชลท	ดรัมม	รัดทด	รัดทล

ทำนองแปรที่ ๓

รมฟช	ฟมฟช	ฟมลช	ฟมฟช

ทำนองแปรที่ ๔

ลทรม	รชชชช	ทลชม	ลชชชช

ทำนองหลักที่ ๑๒

- - - ล	- ดัดัด	- - - รั	- ดัดัด

ทำนองแปรที่ ๑

ดัดัด	ดัดัด	มัวัดัด	ดัดัด

ทำนองแปรที่ ๒

ดัดชล	ดัดัด	มัวัดัด	ดัดัด

ทำนองแปรที่ ๓

ชลทต	ทลทต	ทลรต	ทลทต

ทำนองแปรที่ ๔

รมชล	ชตตต	มรตล	รตตต

ทำนองหลักที่ ๑๑-๑๒ เป็นทำนองหลักเดียวกัน แตกต่างกันที่ระดับเสียง (บันไดเสียง) การแปรทำนองสามารถใช้รูปแบบเดียวกันได้ โดยการเปลี่ยนระดับเสียง

ทำนองหลักที่ ๑๓

--- ช	- ลลล	--- ท	- ลลล

ทำนองแปรที่ ๑

ลชลล	ลทลล	ลรลล	ลทลล

ทำนองแปรที่ ๒

ลชลล	ลทลล	ชฟมฟ	ชลทล

ทำนองแปรที่ ๓

ซฟมล	มฟลร	มฟซฟ	ทฟซล

ทำนองแปรที่ ๔

ซฟมร	ลรมฟ	ซลซฟ	มฟซล

ทำนองหลักที่ ๑๔

- - - ม	- ม - ม	- ซ - ม	- ร - ด

ทำนองแปรที่ ๑

มรมม	มซมม	ซลซม	ซมรด

ทำนองแปรที่ ๒

ซลทค	ทคร์ม	คร์ลท	คร์มค

ทำนองแปรที่ ๓

ทลชล	ทดร์ม	ดร์ลท	ดมร์ด

ทำนองแปรที่ ๔

ทลชล	ทดร์ม	ลทดร์	ชลทด

ทำนองหลักที่ ๑๕

- ดรม	- ช - ล	- ด - ล	- ช - ม

ทำนองแปรที่ ๑

มดรม	รมชล	ดร์ดล	ดลชม

ทำนองแปรที่ ๒

รตรม	รมชล	ทดริดี	ทลชม

ทำนองแปรที่ ๓

มตรม	ลชทล	ดัมริด	ทลชม

ทำนองแปรที่ ๔

รืลทดี	รืดีทล	รืลช	ทลชม

ทำนองหลักที่ ๑๖

- ชลท	- รื - มี่	- ชี่ - มี่	- รื - ท

ทำนองแปรที่ ๑

ทชลท	ลทรมี่	ทลชม	รชลท

ทำนองแปรที่ ๒

ชลทวี	ลทรมี่	ทลชม	ชมรท

ทชลท	ลทรมี่	รทรมี่	ทลรท

ทำนองแปรที่ ๔

ทชลท	ลชฟม	ฟชลช	ฟมรท

ทำนองหลักที่ ๑๕-๑๖ เป็นทำนองหลักเดียวกัน แตกต่างกันที่ระดับเสียง (บันไดเสียง) การแปรทำนองมีข้อกำหนดของเสียง การแปรทำนองทั้ง ๒ ระดับเสียงเสียงจึงต้องแปรทำนองไปในทิศทางที่มีความสะดวกและเหมาะสม

การแปรทางระนาบออกจากทำนองหลักที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นตัวอย่างการแปรทำนอง ๔ แบบ ใน ๑ ทำนองหลัก (ลูกซ้อง) ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป และเป็นเพียงการแปรทางระนาบจากทำนองหลักบางส่วนเท่านั้น ยังมีทำนองหลักที่หลากหลายทั้งที่เป็นทำนองเฉพาะหรือทำนองที่มีความสัมพันธ์หรือคล้ายคลึงกัน ซึ่งจากทำนองหลักทำนองเพียงทำนองเดียวผู้บรรเลงสามารถที่จะแปรทำนองเป็นทางระนาบได้มากเท่าที่ผู้บรรเลงจะคิดได้หรือตกแต่งทางให้มีความงดงาม ไพเราะเพราะพริ้ง วิจิตรพิสดาร หรือโลดโผนมากยิ่งขึ้นได้ตามความเหมาะสมหรือตามความรู้ความสามารถของผู้บรรเลง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในการบรรเลง องค์กรความรู้ และความเข้าใจเป็นสำคัญ

บรรณานุกรม

- กิตติพงษ์ พันธัง และคณะ (๒๕๖๕) สำนวนเพลงสำหรับการบรรเลงระนาดเอกไม้นวม ซึ่งเน้นการแปรทางแบบ โอต-พัน (หวาน-เก็บ). สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- บุษกร สำโรงทอง. (๒๕๓๙). การดำเนินงานของเครื่องดนตรีประเภทตี. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มานพ วิสุทธิแพทย์ (๒๕๕๖) ทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทย. สันติศิริการพิมพ์ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๔๕). สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ - ดุริยางค์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ ๒, นนทบุรี : สหมิตร.